Τον Εριχθόνιο διαδέχτηκε στον θρόνο της Αττικής ο γιος του, Πανδίονας Α'. Στις μέρες του συνέβησαν γεγονότα θαυμαστά, καθώς τότε και όχι νωρίτερα ήρθαν στην Αττική ο Διόνυσος και η Δήμητρα για να διδάξουν στους κατοίκους τα μυστικά της γεωργίας. Ο βασιλιάς παντρεύτηκε την Ζευξίππη, (αυτή που ζεύει τον ίππο, με τον Ποσειδώνα να λατρεύεται αρχικά ως άλογο), Νηρηίδα και άρα αδελφή της μητέρας του. Απέκτησαν κόρες την Πρόκνη και την Φιλομήλα και γιο τον Ερεχθέα, αυτόν που συγχέεται με τον παππού του, Εριχθόνιο. Στην πορεία, προέκυψε και ο Βούτης ως δίδυμος αδελφός του Ερεχθέα.

Στην γειτονική Βοιωτία, βασίλευε ο Λάβδακος. Προέκυψαν διαφωνίες σχετικά με τα σύνορα των δυο βασιλείων. Οι διαφωνίες οδηγήθηκαν στα άκρα και ξέσπασε πόλεμος. Χάρη στη συμμαχία του με τον γιο του Άρη, Τηρέα, που μετακλήθηκε από την Θράκη, ο Πανδίονας νίκησε. Ευγνωμονώντας, ο Πανδίονας έδωσε στον Τηρέα γυναίκα την κόρη του, Πρόκνη. Το ζευγάρι έφυγε στην Θράκη όπου η Πρόκνη γέννησε τον Ίτυ (ή Ίτυλο).

Κάποια στιγμή, ο Τηρέας άφησε την Πρόκνη στη Θράκη, επισκέφτηκε τον Πανδίονα, είδε την Φιλομήλα, αδελφή της γυναίκας του, και την ερωτεύτηκε. Παρουσιάστηκε στον βασιλιά και του ζήτησε να την πάρει μαζί του στη Θράκη είτε επειδή δήθεν έμαθε ότι η Πρόκνη πέθανε είτε, το πιο πιθανό, επειδή τάχα η Πρόκνη του είπε ότι είχε επιθυμήσει την αδελφή της. Ο Πανδίονας δεν πονηρεύτηκε.

Θέλοντας και μη, η Φιλομήλα ακολούθησε τον κουνιάδο της. Στον δρόμο για την Θράκη, ο Τηρέας την ξεμονάχιασε σε ένα στάβλο μέσα στο δάσος και, παρά την αντίστασή της, την βίασε. Μετά, σκέφτηκε πως θα είχε μπελάδες, αν το πράγμα μαθευόταν. Έκοψε την γλώσσα της Φιλομήλας να μην μπορεί να φωνάξει ή να μιλήσει σε κανέναν, την έμπασε κρυφά στην Θράκη και την φυλάκισε σε ένα διαμέρισμα του παλατιού όπου μόνο αυτός μπορούσε να πηγαίνει. Ή, κατά άλλη εκδοχή, στον ίδιο αυτό στάβλο που την βίασε.

Για να περνά τον καιρό της, η Φιλομήλα είχε στη διάθεσή της ένα αργαλειό. Ύφαινε νύχτα μέρα τα επεισόδια της περιπέτειάς της. Πώς την πήρε από την Αθήνα ο Τηρέας, πώς την βίασε, πώς της έκοψε την γλώσσα, πώς την φυλάκισε. Όταν τελείωσε, έδωσε το υφαντό στον φρουρό της με ένα σημείωμα να το παραδώσει στην Πρόκνη.

Η Πρόκνη νόμιζε την αδελφή της νεκρή. Έφριξε βλέποντας την υφασμένη ιστορία. Βρήκε την Φιλομήλα, την ελευθέρωσε και, μαζί της, έστησε την αποτρόπαια εκδίκηση. Έσφαξαν τον Ἴτυ ή Ἴτυλο, τον έβρασαν κι ετοίμασαν έτσι γεύμα στον Τηρέα. Όταν ο βασιλιάς έφαγε κάμποσο από το κρέας του γιου του, η Πρόκνη έριξε στο τραπέζι το κομμένο του κεφάλι. Ο Τηρέας έγινε έξαλλος από θυμό. Κραδαίνοντας ένα τσεκούρι, κυνήγησε τις δυο αδελφές που το έβαλαν στα πόδια. Τις έφτασε κι ετοιμάστηκε να τις αποκεφαλίσει, όταν επενέβησαν οι θεοί. Την κρίσιμη στιγμή, η Πρόκνη μεταμορφώθηκε σε αηδόνι, η Φιλομήλα σε χελιδόνι και ο Τηρέας σε τσαλαπετεινό.

(τελευταία επεξεργασία, 13 Μαρτίου 2021)